

DANSK

Cato Baldvinsson, Flemming Brokbattingen, Kim Busck-Nielsen, Flemming Nytoft Rasmussen

BANK

VÆSEN

Thomson
FORLAGET FSR

4. reviderede udgave

Cato Baldvinsson,
Flemming Brokhattingen,
Kim Busck-Nielsen,
Flemming Nytoft Rasmussen
Dansk bankvæsen
1. udgave, 1. oplag
© Forlaget Thomson A/S (TTD A/S), København 2000

ISBN 87-619-0119-9

Omslag-artist: Grafik, København
Sats og tryk: AKA-PRINT A/S, Århus

Mekanisk, fotografisk eller anden gengivelse af denne bog eller dele af den er ikke tilladt ifølge gældende dansk lov om ophavsret. Alle rettigheder forbeholdes.

Printed in Denmark 2000

Forord

Dansk Bankvæsen foreligger hermed i 4. reviderede udgave.

Siden 3. udgaven er der sket store udskiftninger i forfatterkollegiet. Carl Aage Otholm og Kai Hammer-Pedersen, der var initiativtagere til bogen, er gået på pension og har valgt at udtræde af forfatterkollegiet. Peter Engberg Jensen, som deltog i 2. og 3. udgaven af bogen, har også ønsket at udtræde efter at have fået nye arbejdsopgaver.

Forfatterkollegiet ved 4. udgaven af Dansk Bankvæsen består herefter af:

Cato Baldvinsson, underdirektør i Danske Bank,
Flemming Brokhattingen, statsautoriseret revisor, KPMG,
Kim Busck-Nielsen, afdelingschef i Finansrådet, og
Flemming Nytoft Rasmussen, vicedirektør i Finanstilsynet.

Vi har videreført bogens idegrundlag, der er at være en generel beskrivelse af pengeinstitutternes virke og funktion – uden at bogen fremstår som en lovkommentar. Bogen har dog en sådan detalleeringsgrad, at den kan bruges som håndbog for pengeinstitutternes medarbejdere og andre i konkrete spørgsmål.

I forhold til 3. udgaven er der sket en omfattende omskrivning og omredigering af størstedelen af bogen.

Bogen henvender sig til alle, der som led i deres arbejde beskæftiger sig med pengeinstitutforhold, dvs. bestyrelsesmedlemmer, direktører og andre ledende medarbejdere i pengeinstitutterne, revisorer og advokater mv., samt andre, der ønsker nærmere kendskab til pengeinstitutforhold, f.eks. som regnskabslæsere.

Det er vort håb, at bogen kan indgå i undervisningsmæssig sammenhæng på handelshøjskolerne, universiteterne og andre højere læreanstalter.

Vi bringer en tak til fhv. generaldirektør i EU-kommissionen Ole Bus Henriksen for at have gennemlæst og givet gode råd ved udarbejdelsen af kapitel 10 om Internationalisering og Det Indre Marked.

Vi bringer også en tak til afdelingsdirektør Lars Andreasen, Danske Bank, for faglig bistand til udarbejdelsen af kapitel 5 om Bankregnskabet samt til kontorchef Merete Lykke Rasmussen, RealDanmark, for at have udarbejdet det i kapitel 4 indeholdte eksempel på opgørelse af markedsrisikoen.

Manuskript til bogen er afleveret i maj 2000.

København, maj 2000

Cato Baldvinsson   *Flemming Brokhattingen*

Kim Busck-Nielsen   *Flemming Nytoft Rasmussen*

Indholdsfortegnelse

Forord	5
Indholdsfortegnelse	7
Indledning	15
1 Generelt om banker og sparekasser	19
1.1 Antal banker og sparekasser	19
1.2 Balance- og egenkapitalstørrelser	21
1.3 Banker og sparekasser i historisk perspektiv	22
1.4 Renteudviklingen	27
1.5 Tab og hensættelser	28
1.6 Kriseårene internationalt set	32
1.7 Utilstrækkelig indtjening	35
1.7.1 Omkostningsreduktioner	37
1.7.2 Øgede renteindtægter og gebyrer	37
1.7.3 Kreditkultur og -overvågning	38
1.7.4 Andre indtjeningskilder	38
1.8 Rentemarginalen	39
1.9 Ændrede strukturer	40
1.10 Pengeinstitutvirksomhed og informationsteknologi	42
1.11 Områder, der grænser op til pengeinstitutvirksomhed	44
1.11.1 Brancheglidning	46
1.12 Lovmæssige rammer for etablering	49
1.12.1 Basel-Komiteen	50
1.13 Tilladelse til at udøve pengeinstitutvirksomhed	52
1.14 Mindstekapital	53
1.15 Filialetablering	53
1.16 Repræsentationskontorer	55
2 Pengeinstitutvirksomhed	56
2.1 »Eneretten« til at modtage indlån og forbud mod anden virksomhed	56
2.2 Begrebet pengeinstitutvirksomhed	59
2.2.1 Indlån	59
2.2.2 Særlige indlånsformer	60

2.2.3	Pensionsopsparing	61	3.8	Ansvar	128
2.2.4	Udlån	64	3.9	Koncernledelse	128
2.2.5	Garantier	65	3.10	Den offentlige repræsentant	129
2.2.6	Betalingsformidling	66	3.11	De medarbejdervalgte bestyrelsesmedlemmer	131
2.2.7	International betalingsformidling	70	3.12	Tavshedspligt	131
2.2.8	Grænseoverskridende pengeoverførsler for private	71	3.13	Ledelsens anden virksomhed	133
2.2.9	Kapitalmarkedsinstrumenter	73	3.14	Repræsentantskab	134
2.2.10	Andre pengeinstitutaktiviteter	74	3.15	Generalforsamling	135
2.2.11	...og dermed forbundne serviceydelser«	74	3.15.1	Aktier	135
2.2.12	Accessorisk virksomhed	76	3.15.2	Stemme- og ejerlofter	136
2.2.13	Ejendomsformidling som accessorisk virksomhed	78	3.15.3	Aktionærer	137
2.2.14	Skødeskrivning og juridisk rådgivning	79	3.16	Selvejende sparekasser	138
2.2.15	Oprettelse og omstrukturering af erhvervsvirksomheder	79	3.17	Andelskasser	139
2.2.16	Anden virksomhed i fællesskab med andre virksomheder gennem et særskilt selskab	80	4	Ansvarlig kapital og solvens	140
2.3	Engagementer	81	4.1	Kapitaldækningsregler generelt	140
2.3.1	De maksimale grænser for engagementer	82	4.2	Ansvarlig kapital	144
2.3.2	Definition af engagement	84	4.2.1	Værdipapirer med ubestemt løbetid og andre kapitalindskud	146
2.3.3	Fradrag i engagementerne for særlig sikre krav	87	4.2.2	Kortfristet supplerende kapital	147
2.3.4	»Undtagelser« fra engagementsgrænserne	87	4.2.3	Nettofortjeneste på handelsbeholdningen	149
2.3.5	Indbyrdes forbunde kunder	88	4.2.4	Andre kapitalelementer	149
2.3.6	Engagementer med koncernselskaber	89	4.2.5	Ansvarlig indskudskapital	150
2.4	Kapitalplacering i andre virksomheder	92	4.2.6	Nyt kernekapital-instrument	151
2.4.1	Oversigt over kapitalplaceringsreglerne	92	4.3	Solvens	152
2.5	God pengeinstitutpraksis og god markedsføringsskik	94	4.3.1	Kredit- og markedsrisiko	153
2.6	Forbrugerne	98	4.3.2	Handelsbeholdningen	154
2.6.1	EUs forbrugerpolitiske initiativer	99	4.3.3	Opgørelse af solvenskravet – markedsrisiko	155
2.6.2	Danske forbrugerpolitiske tiltag	101	4.3.4	Opgørelse af solvenskravet – valutarisiko	156
2.7	Pengeinstitutternes rådgivning	102	4.3.5	Opgørelse af solvenskravet – kreditrisiko	156
2.7.1	Etiske retningslinier	104	4.3.6	»Ikke-balanceførte poster«	157
2.7.2	Pengeinstitutternes rådgivningsansvar	106	4.3.7	Vurderinger af kapitalkrav til markedsrisiko	158
2.8	Pengeinstitutankenævnet	109	4.3.8	Solvenskravets opfyldelse og indberetning	159
2.9	Garantifonden for indskydere og investorer	111	4.4	Nye kapitaldækningsregler på vej	160
3	Ledelse og generalforsamling	117	4.5	Konsekvenser af kapitalkravene	166
3.1	Organisation	117	4.5.1	Egenkapitalforrentning	167
3.2	Bestyrelse og direktion	117	4.5.2	Eksempel på kapitalkravsberegninger for markedsrisici	170
3.3	Bestyrelsens og direktionens ledelse	118	5	Bankregnskabet	174
3.4	Det konkrete bestyrelsesarbejde	119	5.1	Indledning	174
3.4.1	Bestyrelsesmøder	121	5.2	De formelle Rammer	174
3.5	»§ 18-instruksen«	123	5.2.1	Regnskabslovgivning for pengeinstitutter	174
3.6	Øvrige forretningsgange mv. – »§ 18 a-vejledningen«	124	5.2.2	Bestemmelser om værdiansættelse	180
3.7	Direktionens arbejdsopgaver	125			

5.3	Balancens poster	182
5.3.1	Opgørelsesprincipper	182
5.3.2	De større aktivposter	183
5.3.3	De større passivposter	188
5.4	Ikke-balanceførte poster	191
5.4.1	Garantier m.v.	191
5.4.2	Andre forpligtelser	191
5.5	Driftsregnskabets poster	192
5.5.1	Resultatopgørelse	192
5.5.2	Sammenhæng mellem resultat og balanceposter	198
5.6	Bestemmelser om indholdet af noterne	199
5.6.1	Noter til årsregnskabet	199
5.6.2	Noter vedr. finansielle instrumenter	200
5.6.3	Nøgletal/self-assessment	206
5.7	Udviklingen i væsentlige balance- og regnskabsposter	207
5.7.1	Indledning	207
5.7.2	Historisk udvikling	207
5.7.3	Teoretisk balanceopbygning	214
5.7.4	Status contra flow	215
5.7.5	Kapitalfremskaffelse (funding)	216
5.7.6	Kapitalanvendelse.....	219
5.7.7	Off-balance poster	221
5.7.8	Særlige forretninger/balanceposter	221
5.8	Det fremtidige regnskab	226
6	Styring af risici i en bankvirksomhed	229
6.1	Måling og styring af risici	229
6.2	Kreditrisici	230
6.2.1	Engagementer og kreditrisici	230
6.2.2	Kreditrisikovurdering	231
6.2.3	Engagementer med udenlandske banker m.v.	235
6.2.4	Låneprocuderen i en bank	236
6.2.5	Hensættelser og tab på svage engagementer	238
6.2.6	Hensættelser i regnskaberne	239
6.2.7	Afviklingsrisiko	242
6.2.8	Kreditderivater	243
6.2.9	Kvantificering af kreditrisiko	244
6.3	Markedsrisici	247
6.3.1	Renterisici	249
6.3.2	Valutarisici	252
6.3.3	Aktierisici	254
6.3.4	Value-at-risk	255
6.4	Operationel risiko	256
6.4.1	Likviditetsrisici	257

6.4.2	Indtjeningsfølsomhed	262
6.4.3	Skatterisici	264
6.5.4	Systemrisici	265
6.5	Økonomisk kapital	266
6.6	Asset/Liability Management	267
7	Finansielle koncerner	269
7.1	Indledning	269
7.2	Koncernbestemmelser i bank- og sparekasseloven	269
7.3	Koncerninterne transaktioner.....	272
7.4	Solvensbestemmelser for moderselskaber	272
7.5	Holdingskoncerner	273
7.6	Konsolideringens omfang	274
7.7	Ny lovgivning	276
8	Revision	277
8.1	Indledning	277
8.2	Lovgrundlag m.v.	277
8.2.1	Revisionsbestemmelserne i Bank- og Sparekasseloven	278
8.2.2	Bekendtgørelse om revisionens gennemførelse i finansielle virksomheder og koncerner	279
8.3	Valgt revisions udførelse og omfang	279
8.3.1	Valgt revisions protokol	281
8.4	Intern revision	284
8.5	Samarbejde mellem valgt og intern revision	286
8.6	Udvalgte væsentlige revisionsområder i pengeinstitutter	287
8.6.1	Engagementer	288
8.6.2	Markedsrisikoområdet	290
8.6.3	IT-området	293
9	Finanstilsynet – beføjelser og ansvar	295
9.1	Historik	295
9.2	Finanstilsynets virksomhedsgrundlag	295
9.3	Beføjelser	296
9.4	De vigtigste bestemmelser i bank- og sparekasseloven	296
9.5	Dispensationsbeføjelser	297
9.6	Finanstilsynets arbejdsområde	298
9.7	Finanstilsynets organisation	299
9.8	Undersøgelser på stedet	300
9.8.1	Gennemførelse af en undersøgelse	301
9.8.2	Undersøgelsesfrekvens	304
9.9	Overvågning mellem undersøgelserne	305
9.9.1	Den generelle overvågning af sektoren	305

9.9.2	Overvågning af det enkelte pengeinstitut	306
9.9.3	Overvågning af likviditetsudviklingen i pengeinstitutter	307
9.9.4	Store kunder	307
9.9.5	Årsregnskabsrevisionsprotokollen	308
9.10	Indikationer for problemer	308
9.10.1	Stor vækst	309
9.10.2	Dårlig ledelse/svigtende ledelse	309
9.11	Nøgletal	310
9.12	Udviklingsopgaver	310
9.13	Nyere udviklingslinier	311
9.14	Brancheprojekter	311
9.15	Hjemlandstilsyn	312
9.16	Konsolideret tilsyn	313
10	Internationalisering og Det Indre Marked	315
10.1	Dansk bankvæsen er et internationalt erhverv	315
10.2	Internationalisering generelt	316
10.3	Det Indre Marked: Det Europæiske Hjemmemarked	321
10.3.1	Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde	324
10.4	Den Økonomiske og Monetære Union	325
10.4.1	Euro	325
10.5	Frie kapitalbevægelser	327
10.5.1	Skat	329
10.6	Filialetablering og grænseoverskridende banktjenesteydelser	330
10.6.1	Gensidig anerkendelse og hjemlandstilsyn	330
10.6.2	Aktivitetslisten	331
10.6.3	Vilkår for udøvelsen af aktiviteterne (samfundsmæssige interesser)	333
10.6.4	Værtslandets kompetence	338
10.7	Oversigt over direktiver og -forslag	339
10.7.1	Sammenskrivning af direktiver	339
10.7.2	Ophævelse af begrænsninger i etablerings- friheden og den fri udveksling af tjenesteydelser	339
10.7.3	Kapitalliberalisering	340
10.7.4	Samordning af lovgivningen om adgang til at optage og udøve virksomhed som kreditinstitut m.v.	340
10.7.5	Kreditinstitutters egenkapital	343
10.7.6	Kreditinstitutters solvensnøgletal	344
10.7.7	Kreditinstitutters store engagementer	348
10.7.8	Tilsyn med kreditinstitutter på konsolideret grundlag	348
10.7.9	Årsregnskaber og konsoliderede regnskaber	349

10.7.10	Indskyder- og investorgarantigaranti	350
10.7.11	Grænseoverskridende finansielle transaktioner ..	352
10.7.12	Likvidation af kreditinstitutter	354
10.7.13	Hvidvaskning af sorte penge	354

Bilag

1.	Lovbekendtgørelse nr. 658 af 12. august 1999 om banker og sparekasser m.v.	357
	Lov nr. 393 af 30. maj 2000 om ændring af lov om banker og sparekasser m.v.	393
2.	Bekendtgørelse nr. 1040 af 15. december 1995 om efterstillet kapital	397
3.	Bekendtgørelse nr. 17 af 6. januar 2000 om opgørelse og indberetning af store engagementer for pengeinstitutter m.v. .	399
4.	Vejledning af 2. juli 1999 i henhold til bank- og sparekasselovens § 18 A, stk. 2.	413
5.	Bekendtgørelse af 22. december 1999 om kapitaldækning for pengeinstitutter mv.	427
6.	Bekendtgørelse nr. 189 af 24. marts 1998 om koncerninterne transaktioner	442
7.	Bekendtgørelse nr. 1018 af 15. december 1999 om revisionens gennemførelse i finansielle virksomheder og finansielle koncerner	444
	Stikordsregister	453
	Hjemmesider	456

Bogen Dansk Bankvæsen udsendes nu i 4. udgave.

Siden forrige udgave er der sket væsentlige ændringer i de rammer, som gælder for den finansielle sektor både lovgivningsmæssigt, konkurrencemæssigt og teknologisk. Der er derfor foretaget omfattende omskrivning og omredigering af størstedelen af bogen.

Bogens idégrundlag er fortsat at være en generel beskrivelse af væsentlige emneområdet inden for dansk bankvæsen, herunder de udfordringer, sektoren står over for i de kommende år med øget internationalisering og udvikling af internettet.

Bogen har en stor detailleringsgrad på bankfaglige emneområder, således at den kan bruges som håndbog i konkrete situationer.

Bogen henvender sig til pengeinstitutternes ledelser og medarbejdere, til advokater, revisorer, studerende, regnskabslæsere og andre, som ønsker nærmere kendskab til pengeinstitutforhold, herunder til pengeinstitutternes udvikling og indtjening, kapitalkrav, balancens og driftsregnskabet poster, styring af risici i en bankvirksomhed, revision og om Finanstilsynets rolle.

ISBN 87-619-0119-9

9 788761 901194